

Opettajan valta

Podcastin puhujat: Anu Utter, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Eeva Mäntylä, Humanistinen ammattikorkeakoulu, Kirsti Vänskä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Anu: Tervetuloa mukaan kuuntelemaan podcastia, jossa käsittelemme open valtaa. Vallankäyttöön liittyy paljon asioita, joista me emme aina ole tietoisia. Tässä jaksossa olisi tarkoitus tarkastella valtaa kahdesta eri näkökulmasta eli mitä vallankäyttö on ja millaisia vallankäytön muotoja näkyy opetus- ja ohjaustyössä. Meillä on tässä podcastissa mukana kolme henkilöä, joista jokainen tuo oman näkökulmansa käsiteltävään aiheeseen. Minä olen Anu Utter ja toimin tällä hetkellä opettajankouluttajana Jyväskylän ammatillisessa opettajakorkeakoulussa. Mun oma näkökulmani valtaan ja sen käyttämiseen pohjautuu vahvasti nuorisotyölliseen näkökulmaan ja oman aiemman työhistorian sekä koulutukseni kautta tulleeeseen kokemukseen ja tietoon. Meillä on täällä mukana kaksi muutakin keskustelijaa. Tervetuloa Eeva.

Eeva: Hei vaan! Mun nimi on Eeva Mäntylä ja mä toimin Humanistisessa ammattikorkeakoulussa yhteisöpedagogikoulutuksen lehtorina ja samalla myös meidän Jyväskylän kampuksen opinto-ohjaajana. Ja kuten Anulla, niin mulla on myös taustaa nuorisotyöstä. Oon nuorten osallisuuden parissa ja osallisuuden ja vaikuttamisen kysymysten parissa toiminut pitkään ja sitä kautta nuorten valtamahdollisuudet yhteiskunnassa on ollut kiinnostuksen kohde. Oon aiheesta tehnyt aikanaan muun muassa gradun.

Anu: Kiitos Eeva, kiva kun oot mukana täällä meidän podcastissa. Sitten meillä on mukana Kirsti.

Kirsti: Joo mä oon Kirsti Vänskä, opettajankouluttaja, yliopettaja, ammatillisesta opettajakorkeakoulusta Jyväskylästä. Minun suhde valtaan on se, että minä olen paljon tutkaillut valtaa opettajan ohjaus- ja opetustyössä ja miettinyt, että mistä se valta tulee, miten sitä käytetään ja mitkä on ne vallan ilmenemismuodot.

Anu: Tervetuloa Kirsti ja mukavaa, että olet myös mukana tänään keskustelussa. No, ihan tähän alkuun ollaan pyydetty, että jos jokainen osallistuja kertoisi jonkun oman muiston, mikä liittyisi tammöiseen vallankäyttöön, on se sitten sieltä omalta omasta kouluhistoriasta tai muusta elämänhistoriasta. Missä tämä valta on jotenkin näyttäytynyt vahvasti ja on jäänyt tuonne omiin kokemuksiin ja muistoihin? Haluaisiko Eeva vaikka kertoa ensimmäisenä, minkälainen muisto sulla on?

Eeva: No joo, hetken mietin, minkä tarinan haluan jakaa, mutta tää on sellainen, mikä on jäänyt mulle kyllä mieleen vahvasti. Elikkä palataan tonne mun neljännen luokan kokemuksiin ja Kokkolaan ja musiikkiluokalle. Meillä oli semmoinen hyvin, hyvin rauhallinen ja musiikista innostunut luokka ja tietysti siihen sen ikäisten kouluun ja luokkameneon kuuluu, että häiriöitäkin siellä aina välillä on. Jossain vaiheessa sitten huomasin tai huomattiin kavereitten kanssa, että siellä otetaan opettajan toimesta ehkä yksi oppilas enemmän semmoiseksi silmätikuksi, vaikka aina ei todellakaan ollut kyseessä se, että hän olisi jotenkin erityisesti häiriköinyt, mutta jostain syystä häntä aina niistä syytettiin. Huomasin, että tää on nyt jotenkin tosi epäoikeudenmukaista. Tästä sitten yhden luokkakaverin kanssa sisuunnuin ja mietittiin, että mitä tälle tilanteelle voitaisiin tehdä. Mehän päätettiin sitten välitunnilla, että me

järjestetään jonkinlainen lakko. Siinä suunniteltiin näin, että kun palataan luokkaan, kukaan ei vastaa opettajan kysymyksiin ja ei viitta. Oppitunti alkoi, en muista enää, mikä oli oppiaine kyseessä tai mitä siinä alettiin sitten kyselemään, mutta opettaja huomasi, että nyt ei luokka osallistu ollenkaan ja kaikki on ihan hiljaa. Se alkoi ihmettelemään sitten jossain vaiheessa ja kysyi minulta, että no Eeva, mikäs juttu tämä on. Että sinä et yleensä lähde tällaiseen mihinkään ryhmän hömpötykseen mukaan, että mistä on kyse. Ja mä sitten kerroin oman näkemykseni, että mun mielestä tässä on nyt yhtä oppilasta kohdeltu epäoikeudenmukaisesti ja väärin. Sitten sen seurauksena minä seisoin lopputunnin siinä pulpetin vieressä ja tietysti vähän kyynel varmaan tuli silmäkulmaan ja kurkkuakin ahdisti. Se muisto on painunut mieleen, että se oli jotenkin epäoikeudenmukainen ja siinä mun mielestä se vallankäyttö tuli jotenkin ilmi ehkä vähän väärällä tavalla.

Anu: Joo kiitos Eeva kokemuksen jakamisesta. No mites Kirsti minkälainen muisto sinulla on?

Kirsti: No joo, mä oon aloittanut kouluhistorian semmoisella paikkakunnalla, missä oli hyvin vahva tehdasyhteisö, ja siellä tietysti tehtaan työntekijät ja samalla paikkakunnalla oli armeija. Ja kun menin kouluun niin siellä oli opettaja erittäin tyytyväinen siitä, että taas tuli sieltä armeijan alueelta yksi lapsi, jolla on tämä koti, uskonto ja isänmaa hyvin siellä omassa elämässään ja toimintatavassaan. Mä olin temperamentiltaan kuitenkin aika vahva ja voimakas, ja muhun asetettiin sellaiset ennako-odotukset, että mä oon kiltti, hiljainen ja opettajan lellilapsi. Ja kyllähän sitä lellilapsi statusta sitten siinä muutaman vuoden sai yllään pitää. Se tuntui hirveän epäoikeudenmukaiselta, että tuli tällaisia ennako-oletuksia siitä, että minkälainen mä oon oppilaana, ja minkälainen mä oon oppijana ja minkälainen mun persoona on. Mutta entäs Anu?

Anu: Niin joo, omaa muistooni kanssa tuossa mietin, että minkä kerron. Niitäkin on monta jäänyt mieleen. Mutta oikeastaan semmoinen, mikä vahvimpana edelleen muistuu, niin yläkouluikäisenä yläasteella ehkä vähän ärhäkämmin puolustin omia oikeuksiani tai olin jostakin asiasta vahvasti aina jotain mieltä. Niin siellä eräs opettaja päätti kertoa minulle tällaisen totuuden hänen näkökulmastaan, että sinustahan ei koskaan sitten tule mitään. Ja tietenkin näin reippaat 20 vuotta myöhemmin niin kieltämättä vähän hymy nousee kasvoille, kun ajattelen omaa työtäni tällä hetkellä, että toimii opettajankouluttajana.

Kirsti: Niin, onko se niin, että sitten kaikista, jotka puolustaa epäoikeudenmukaisuutta vastaan näitä asioita ja elää sitä omaa tapaansa ja on oman elämänsä sankari, niin tuleekin sitten yhtäkkiä opettajia ja opettajankouluttajia?

Eeva: Niin tää on kyllä tosi mielenkiintoinen, että tässäkin me palattiin hyvin pitkälle muistoihin, ja miten ne on piirtynyt aika tarkasti tietyt kokemukset, missä on joko jotenkin tullut kohdeksi epäoikeudenmukaisesti tai asetettu johonkin tiettyyn rooliin. Ne muistuu edelleen aika hyvin mieleen. No, Anusta on tullut jotain ja paljonkin, mutta entäs kuinka paljon sellaisia, jotka on lannistunut sen kommentin voimasta? Näitä edelleenkin kuulee.

Anu: Kyllä elikkä ollaan vahvasti siinä vallankäytön ytimessä. Minkälaisia asioita koemme, että voimme toisille ihmisille sanoa tai todeta eri tilanteissa. Minun mielestä ihan hirveän mielenkiintoista, että just tuommoinen yksittäinen tapahtuma voi ollakin hyvin vahva ja kantaa todella pitkälle monia kymmeniä vuosia eteenpäin. Tästä oikeastaan päästäänkin hyvin kysymykseen siitä, mitä se valta on opetuksessa ja ohjauksessa? Minkälaiset asiat siellä näyttäytyy?

Kirsti: No jos lähtee oikeastaan liikkeelle siitä, että kun mietitään opettajaa tai ohjaajaa, niin hän on aina töissä jossain organisaatiossa, instituutiossa. Se, että on oppilaitoksessa töissä, niin se tuo jo aikamoisen vallan opettajalle. Hän noudattaa sitä oppilaitoksen lainsäädäntöä, strategiaa, kaikenlaisia erilaisia sääntöjä. Hän määrittää mitä opitaan, miten opitaan, kuinka paljon aikaa annetaan johonkin oppimiseen. Hän määrittää myös hyvin pitkälle sitä, miten hän arvioi. Opettajahan käyttää arviointivaltaa ja se on vallankäytön yks iso merkittävä muoto. Mitä te muut olette huomanneet?

Eeva: No miten mä näen tän vallan vaikkapa siis opettajan ja oppilaan välissä, kyse on tämmöisestä valtasuhteista. Se on tämmöinen Foucaultlainen ajattelu, että siinä on aina jonkinlainen suhde ja siinä voidaan jakaa sitä valtaa tai ottaa. Kuinka se on tasapainossa. Mutta toi mitä Kirsti tuossa sanoit, niin hyvin paljon on tehty jo tietynlaisia valintoja, arvovalintoja ja asioita ennen kuin me ollaan siinä opetustilanteessa. Ollaan mietitty, mikä nyt on tärkeitä opettaa. Se, mistä puhutaan ja mistä ei puhuta, se on hyvin paljon myös sitä vallankäyttöä. Ja tietysti, kun tullaan niihin ihan vuorovaikutukseen, kohtaamisen tilanteisiin niin sitten se, miten ihan pienet asiat, eleet, ilmeet tällaiset niin siitähän siinä on kyse.

Anu: Kyllä. Mulla tuli mieleen juuri tuossa, kun alussa sanoinkin, että on tuo nuorisotyöllinen näkökulma hyvin vahvana, niin on ehkä ollut tekemisissä näiden niin sanotusti vallankäytön uhrien kanssa. Voiko sanoa näin?

Eeva: Mmm.

Anu: Tavallaan, että on käytetty valtaa ihmisiin, jotka ovat hyvinkin vahvasti saattaneet jopa haavoittua siitä vallasta. Ja mä ajattelen, että mikä se nuorisotyöllisen kohtaamisen, kun Eeva sitä kohtaamista toi myös esille, niin mikä se vahvuus on, että siinä sitä valtaa pyritään jakamaan hyvinkin tasapuolisesti. Se nuori ihminen, ketä siinä kohdataan, niin hänellä on kuitenkin se valta siihen omaan tekemiseen, omiin asioihin. Mikä siellä on mun mielestä hirveän mielenkiintoinen ajatus – tietenkin kun ei edusta mitään sellaista instituutiota tai organisaatiota, missä olisi tarpeen tehdä esimerkiksi arviointeja tai ei ole tarpeen olla valtaa toiseen sen enempää – niin jotenkin ajatus siitä, että hyvinkin dialogisesti ollaan siinä yhteisessä hetkessä. Ja kuinka se valta, vallan tunne ja omistajuus on hyvin vahvasti sillä nuorella ihmisellä, sillä kohdatulla ihmisellä, kenen kanssa siinä ollaan tekemisissä.

Eeva: Niin, mehän puhutaan nuorisotyössä paljon rinnalla kulkemisesta. Se mun mielestä käsitteenä jo kuvaa tosi hyvin sitä, millä tavalla me ollaan siinä vuorovaikutuksessa. Toi dialogisuus, että yhdessä ajatellaan ja ymmärretään ja kysytään ja puhutaan, tasavertainen keskusteluasetelma, se on sitä nuorisotyön ydintä. Varmaan siinä on aika paljon eroja. Kun puhutaan nuorisotyöstä tämmöisen non-formaalin oppimisen paikkana ja sitten koulukonteksti on kuitenkin sitä formaalia. Onko siellä sitten jotenkin luontaisempaa opettajan asettua tiettyyn auktoriteettiasemaan, mikä taas nuorisotyössä pitää se auktoriteettiasema ihan eri tavalla ansaita.

Kirsti: Ja toi olisikin hieno ajatus, mitä te puhutte nuorisotyöllisestä näkökulmasta ja dialogista, että useinhan oppilaitoksessa käy sillä tavalla, että mun dialogin mukaan mä itse ajattelen, että se on samalla puolella olemista. Niin käykö oppilaitoksissa niin, että opettaja ja opiskelija on eri puolilla? Eli opettaja käyttää sitä valtaa opiskelijan, sen oman osallisuuden ja toimijuuden yli?

Eeva: Niin kyllä. Kuinka paljon meillä on aikaa ja osaamista todella kuunnella sitä oppijaa ja miten hän sanottaa sitä omaa tilannetta sen sijaan, että me tuodaan keskustelussa ne ratkaisut, että meillä on nyt ajatus, miten tää asia tässä pitäisi viedä eteenpäin?

Kirsti: Joo, ja mua jäi kiinnostamaan, kun Anu vähän puhuit siitä ikään kuin status- ja vuorovaikutusvallasta. Miten se statusvalta ilmenee opettajan tai ohjaajan työssä? Voiko se näkyä ulospäin?

Anu: Kyllähän se näkyy ulospäin. Olen vahvasti sitä mieltä. Näkyy muutamissakin asioissa elikkä ihan se nonverbaalinen viestintä, mitä me paljon luetaan toisista ihmisistä. Se on iso osa sitä meidän vuorovaikutusta. Kuinka me olemme siinä hetkessä ja kuinka olemme siinä tilassa? Eli ihan omasta asemoinnista lähtien se näkyy, kuinka siinä asemoi itsesi suhteessa toisiin ihmisiin. Eeva sanoi siitä rinnalla kulkemisesta nuorisotyön näkökulmasta, niin sillä on jo merkitys, että istutko sinä sen ihmisen vieressä vai istutko sinä häntä vasten. Ja jos istut vastapäätä, onko siinä välissä pöytä, mahdollisesti tietokone, muita tavaroita. Näillä on myös merkitys, mitä me luetaan hyvinkin herkästi. Sitten jos mietin opettajan työtä, mihin sinä itsesi asemoit silloin, kun sinä opetat? Pidättäydytkö sä siellä pöytien takana? Oletko mahdollisimman kaukana oppijoista vai kuljetko sä heidän luokse? Istutko sä heidän kanssa samassa ympyrässä, jos on vaikka tän tyyppinen rakenne sinne luokkaan tehty? Vai seisotko sinä ja muut istuu? Eli ihan tämmöisillä kehon viesteillä me myös paljon kerrotaan ulospäin meidän tapaamme ja sitä miten, haluamme esimerkiksi sitä valtaa käyttää. Sitten voi olla ihan jos puhutaan vaikka sanoista, minkälaisia sanoja käytät. Miten puhut siellä niissä eri tilanteissa? Näetkö sä ne asiat enemmänkin mahdollisuuksia vai mahdottomuuksia? Mikä on se, mitä sinä luot sinne ympärille? Mitä kylvät? Minkälaisella energialla tulet vaikka siihen tilanteeseen? Me ihmiset ollaan sillain hirveän hassuja eläimiä, että me peilataan toisistamme hirveän paljon tunnetiloja ja me otetaan ja napataan toisistamme hyvin vahvasti se energia, mikä siinä missäkin tilanteessa on. Just tuossa oli hyviä keskusteluja pitkin viime viikkoja, kun ollaan tästä aiheesta juuri puhuttu. Mikä onkaan siinä se yksi vallankäytön muoto, että kun menet vaikka opettamaan ja sulla on joku ryhmä ja siellä on vaikka 20 opiskelijaa. Niistä 19 on innoissaan ja ovat jotenkin hyvällä positiivisella energialla varustettuja ja sitten siellä on yksi, joka kaikella kehonkielellään näyttää, että hän häntä ei voisi nyt tällä hetkellä vähempää kiinnostaa, ei ole mukava olla täällä. Kuinka herkästi me napataan opettajina se energia juuri siitä, mikä on se hyvinkin matalalla energiatasolla oleva henkilö? Miten me aina kiinnitetään huomiota herkemmin tämmöisiin, mitkä viestivät meille jotain uhkaa? Tai viestivät meille jotain muuta kuin mitä me toivotaan elikkä ehkä negatiivisempia viestiä? Niin herkästi napataan ja se on mun mielestä hyvä pitää mielessä, että mitä sinä tuot, kun sinä tulet siihen tilanteeseen tai siihen tilaan. Tai oot sitten ohjaamassa, opettamassa, on yksilö keskusteluja, niin mikä on se energia minkä sinä tuot sinne paikalle?

Kirsti: Tuo on hirvittävän totta ja helposti me opettajana lähdetään tekemään tulkintaa myös niistä meidän havainnoista. Mutta mitä te ajattelette siitä, kun usein sanotaan, että opettajalla tai ohjaajalla on substanssivalta, eli hänellä on se asiantuntijavalta, hän tietää enemmän. Hänellä on se tieto. Pitääkö tää paikkansa?

Eeva: Niin, no tämmöinen lausahdus ”tieto on valtaa” niin kyllähän sitä monessa tilanteessa näin voi ajatella. Mutta onko sitten kohtaamisessa? Mikä on sitä oikeata tietoa? Tai kuka sen jotenkin validoi? Mielenkiintoinen kysymys kyllä. Se tuntuu meillä opiskelijoillekin olevan hankala ajatus. Meillä oli just tämmöinen keskustelu, että opiskelijat odottaa hirveästi sitä, kun tulee jotain arviointeja, että meillä opettajilla on se auktoriteettiasema. Kun me sanotaan jotakin, se on oikein ja se on merkityksellistä.

Ollaan pyritty käyttämään vertaispalautetta ja muuta semmoista, että se toinen opiskelijakin hänelläkin voi olla tästä asiasta aivan yhtä hyvin sanottavaa ja tietoa. Mutta se jotenkin opiskelijoille tuntuu olevan asia, mikä pitää käydä läpi ja siitä pitäisi käydä enemmän keskustelua. Mä jälleen heräsin tuossa pari viikkoa sitten siihen tilanteeseen, että opiskelijat edelleen odottaa sitä, että meillä on se kaikki tieto ja se mitä me sanotaan niin se on merkityksellistä. Ei niinkään se, minkälaista vertaispalautetta saa. Eikä uskalleta antaa toiselle, ei luoteta siihen, että minulla opiskelijana olisi jotain annettavaa tälle toiselle opiskelijalle. Sitä haluaisin purkaa. Itse ainakin tykkään ammentaa siitä porukasta. Heillä on ihan hirveästi osaamista ja tietoa monista sellaisista asioista mistä minulla itsellä ei ole tietoa. Se, että on opettajan asemassa ei kyllä ainakaan minulle ole tuonut sitä kaikkea tietoa. Musta on kauhean herkullista ja lohdullistakin, että me voidaan oppia toisiltamme. Mä opin ainakin ihan tosi paljon eri oppimistilanteissa opiskelijoilta.

Kirsti: Ne oli hirveän hyviä esimerkkejä just siitä, miten ne ja varsinkin aikuiset oppijat antaa sen vallan sille opettajalle. Eli hyvä esimerkki siitä asiantuntijavallasta, mitä opiskelijat on tarjoamassa. Sano sinä, sinä oot opiskellut. Sano sinä, sähän oot opettaja. Sano sinä, sullahan se tieto on. Miten kääntää se just niin päin, että oppija on oman oppimisensa omistaja?

Eeva: Kun maailmahan on täynnä tietoa ja ei me voida hallita kaikkea. Osa ihmisistä tietää erilaisia asioita ja sitä pitäisi jakaa. Ihan yhdenvertaisesti.

Anu: Joo, ja jotenkin mä tässä kuulen myös sen vahvan dialogisuuden merkityksen siinä opetustilanteissa. Juuri tuo on mun mielestä hirveän mielenkiintoinen kysymys myös. Mä tässä pohdin, kun kuuntelin näitä teidän puheenvuoroja, että kyllähän opettajalla on se substanssiosaaminen. Siellä on myös ne opiskelijat, joilla on ihan omat kokemukset. Ne on tehnyt paljon erilaisia asioita. Vaikka puhutaan samasta aiheesta ja samasta asiasta siinä opetustilanteessa, niin heillä on jokaisella oma yksilöllinen näkökulmansa siihen. Miten pieniä palasia sieltä koko ajan kertyy sen yhteisesti käsiteltävän aiheen ympärille? Mitenkä laaja se sitten loppujen lopuksi onkaan ja mitä kaikkea siihen liittyy? Ei opettaja voi tietää. Ei me tunneta toisia ihmisiä, meidän toistemme historiaa, kaikkia niitä kokemuksia mitä sinne on kertynyt. Eihän me voida tietääkään. Me tiedetään, jos sanon tälle karkeasti, me tiedetään se yksi totuus sieltä meidän omista näkökulmista lähtien ja omien silmälasien kautta. Sitten kun siihen saa lisää niitä muiden silmälasien kautta nähtyjä asioita, saadaan luotua sitä laajempaa universumia siihen ympärille, että missä me eletään ja minkälaisen asioiden äärellä ihan oikeasti tähän voi liittyä myös.

Kirsti: Niin. Tuosta tulee itselle mieleen kun puhutaan, että vallankäytön yksi muoto on myös emotionaalinen valta. Millaisia ajatuksia emotionaalinen valta opetus- ja ohjaus suhteissa herättää teissä?

Eeva: Mulla on yksi opintojakso Valmentava työote, missä me puhutaan sosioemotionaalisesta oppimisesta. Että miten ohjaajan täytyy ensiksi olla sinut itsensä kanssa elikkä tutustua itsen. Ja oppia käsittelemään tunteita ja ymmärtää, minkälaisia kokemuksia itsellä on ollut ja sen kautta oppia myös johtamaan niitä omia tunteita. Kaikki tunteethan on sallittuja. Meille jokaiselle niitä tulee päivän aikana monenlaisia. Niitä tulee ja menee. Mutta miten niitten kanssa toimii sitten vaikkapa siinä opetus- ja ohjaustilanteessa, sitähan täytyy harjoitella. Tätä mekin meidän opiskelijoiden kanssa paljon harjoitellaan. Tunteethan liittyy kyllä vahvasti siihen tilanteeseen monella tapaa.

Anu: Kyllä. Oon ihan samaa mieltä tuossa, että tunteita meillä kaikilla ihan varmasti herää monia satoja ellei tuhansia joka päivän aikana. Oleellista on se, että mitä niiden kanssa tekee, miten niiden kanssa toimii. Täytyy olla kyllä sinut sen oman tunnemaailmansa kanssa ja huomata niitä hetkiä, kun nousee sellaisia tunneryöppyjä varsinkin. Se on hirveän tärkeää, että ne sieltä osaa huomata ja sitten ajoissa myös puuttua. Ja oikeastaan, tässä mun mielestä on hyvin vahvana, mitä tuossa aikaisemminkin puhuin, että mitä sinä tuot mukanasii siihen tilanteeseen. Miten iso valta voi olla opettajalla tai ohjaajalla siinä tilanteessa sen yhteisen tunnetilan luomiseen? Sitä kautta vaikuttaa myös siihen ilmapiiriin, minkälaista ilmapiiriä siellä lähtee rakentamaan.

Kirsti: Joo, tuosta voisikin sanoa ihan aivotutkija Minna Huotilaisen sanoin että opettajan tärkein oppimista tukeva taito on omien tunteiden hallinta ja oppimiselle suotuisan hyväksyvän tunneilmapiiriin tuominen luokkaan tai ryhmään.

Eeva: Se on aika hyvin sanottu kyllä, että pystyy allekirjoittamaan. Tää on mun mielestä semmoinen aihe, että pysähdytäänkö me opettajina miettimään tätä vaikkapa sen oman kollegaporukan kanssa? Kuinka paljon me itse asiassa mietitään tätä vallankäyttöä? Mikä siinä opetustilanteessa on sitä merkityksellisintä? Tuntuu, että on niin kova kiire, ja tiettyjä asioita pitää aina käydä niiden opiskelijoiden kanssa läpi. Mutta ainakin itse nyt, kun tätä aihetta tässä on viime päivinä pohtinut, niin tuntuu, että enemmänkin pitäisi käyttää aikaa myös noitten kollegoiden kanssa keskustelemaan siitä, miten me toimitaan eri oppimistilanteissa. Myöskin ajattelen, että opettajan ei kuitenkaan pidä ajatella, että pitäisi olla kone. Me ollaan myös ihmisiä, ja tunteet on sallittuja. Inhimillisyyttä pitää osata näyttää siinä tilanteessa.

Kirsti: Mm ja olisiko tuo, mitä sä Eeva tuossa äsken puhuit myös semmoinen yksi mahdollisuus, millä me voidaan näitä vallankäytön eri muotoja havainnoida ja ottaa huomioon ja sitä kautta ehkä tulla tietoiseksi siitä, että me käytetään valtaa? Jos me tullaan tietoiseksi meidän vallankäytön muodoista, niin me voidaan ehkä myös liudentaa sitä niin, että valta onkin positiivista. Voisiko se vallankäyttö ollakin positiivinen asia?

Anu: Niin, tää on mun mielestä hirveän hyvä kysymys. Toisaalta, miksi ei voisi olla positiivinen asia? Valta on aika semmoinen arvolutautunut sana myös, että nähdäänkö me ylipäänsä aina, mitä kaikkea siihen liittyy? Nähdäänkö me se hirveän herkästi mieluummin negatiivisena asiana vaan voisiko se olla positiivinen asia?

Kirsti: Niin, mä ajattelin, että voiko se valta olla sellainen, että kun ajatellaan opettajan työtä, ja tuossa kun puhuit Eeva siitä, että voisi kollegojen kanssa vaikka peilailla sitä omaa valtaa ja sen tunnistamista, niin kun opettajan työ on hyvin eettinen työ, niin siihen liittyy omat arvot, omat asenteet, oma tapa, olla olemassa, oma tapa kohdata opiskelija, niin jos se valta kääntyykin sellaiseksi että sä ootkin rinnallakulkija, yksi oppija? Sä oot tukija, sä oot kannustaja. Ja luot sen turvallisen ilmapiiriin, niin olisiko se sellaista positiivista vallankäyttöä, mitä voi erilaisissa kohtaamistilanteissa toteuttaa?

Eeva: Mä ajattelin, että joo just näin. Mä ajattelin, että se on kyse tosiaan siitä valtasuhteesta oppijoiden ja opettajan välillä. Positiivisesti sitä valtaa voisi jakaa niitten oppijoiden kesken. Otetaan sieltä niiden näkökulmia, niiden kenellä on kokemusta jostakin asiasta. Tai sitten, kun on erilaisia oppijoita, joille erilaiset oppimisen tavat on luontaisia, niin hyödynnetään ja annetaan tilaa sille. Kuunnellaan sitä oppijaa itseään, mikä hänelle on voisi olla se toimivin tapa. Yksilöllisiä polkuja se vaatii. Täähän on

semmoista ideaalia. Sitten herää se kysymys, että tukeeko meidän yhteiskunta ja rakenteet, resurssit, aikapaineet tätä? Mahdollistaako se positiivisen vallankäytön?

Anu: Näinpä. Joo tulee mieleen Eeva tuosta sun puheenvuorosta, kuinka paljon meillä herkästi oppilaitoksissa vaaditaan juuri tiettyyn muottiin menemistä esimerkiksi juuri oppimistehtävien suhteen. Onko se sitten oleellista, että ne palautukset on kaikki tietyllä tavalla sama samassa formaatissa? Vai voisiko siinä ajatella juuri näitä, mikä on kenellekin se ominaisin tapa lähteä oppimistaan viemään eteenpäin? Onko meillä siihen mahdollisuuksia tai annetaanko me sille mahdollisuus siinä omassa työssä? Mistä se on oikeastaan kiinni? Miten paljon me voidaan sitä omaa työtämme myös räätälöidä sen suhteen?

Kirsti: Mun mielestä tää on just sitä valtaa, mikä on opettajalla. Mikä on hänen pedagoginen lähestymistapaansa? Mitkä on hänen arvonsa? Onko hän oppimisen mahdollistaja? Näkeekö hän voimavarat, vahvuudet siinä oppijassa ja työskentelee sen eteen, vaikka organisaatiossa on näitä reunaehtoja? Eli se olisi se oma toimintatapa, pedagoginen lähestymistapa, minkä kautta voi käyttää valtaa just tämmöisessä oppijan mahdollisuuksien edistämisessä. Vai onko tää aika idealistinen ajatus?

Eeva: No ei se idealistinen noin kun sen sanotit. Kyllähän toi on se, mihin itsekin pyrkii. Aina siinä ei välttämättä parhaalla mahdollisella tavalla onnistu, mutta kyllä tuo on se tapa, millä haluaa toteuttaa sitä omaa työtä.

Anu: Kyllä, oon ihan samoilla linjoilla. Kyllähän sitä kovasti pyrkii siihen suuntaan ja varmasti toteuttaakin isommilta osin - mitä tässä hetkessä osaa ja mihin kykenee, toivottavasti tulevaisuudessa vielä enemmän. Haluaisin ajatella näin, että siihen suuntaan vahvasti oltaisiin menossa oppimisen asioissa. Joo, oikeastaan semmoinen vielä, mitä ajattelin tuohon vallankäyttöön, siihen positiiviseen puoleen, niin on myös ryhmään ja ryhmädynamiikkaa liittyvät asiat. Kuinka paljon siihen voidaan käyttää myös opettajana sitä valtaa? Ja tämmöinen, mitä ajattelen myös, kun on paljon siitä dialogista nyt puhunut niin myös se, että uskaltaa antautua siihen dialogiin ja vuorovaikutukseen niitten opiskelijoiden kanssa. Eli se on mun mielestä kanssa hirveän tärkeä näissä oppimisen tilanteissa tai ryhmän kanssa toimimisessa, että uskaltaa antaa itsensä sinne yhteiseen vuorovaikutukseen. Niin, se on mikä mulla nyt tässä ehkä päällimmäisenä tästä aiheesta vielä jäi mieleen.

Kirsti: Niin ja tulisiko tuota kautta se arvostus myös? Opettaja, jos on vallankäyttäjänä niin se arvostus opettajalle ei tule mistään kurinpitämisestä eikä sellaisena kuriauktoriteettina olemisesta vaan just tämmöisestä kohtaamisosaajana, heittäytyjänä, opiskelijoiden mukaan lähtijänä olemisesta, ja sieltä nousee sitten arvostus sitä opettajan työtä ja vaikka sitä persoonaa kohtaan.

Eeva: Ja sehän vaatii ihan hirveästi semmoista epävarmuuden sietokykyä, että ei voikaan lähestyä opetustilannetta semmoisena performanssina, että nyt mä menen vetämään tämmöisen setin ja sitten mä lähden pois. Jos ajatellaan, että antautuu siihen keskusteluun, niin sä et tiedä, mitä sieltä tulee ja silloin siinä tilanteessa täytyy olla jatkuvasti läsnä, reagoida ja antaa sen tilanteen viedä. Mä ajattelin, että se kyllä tulee varmasti kokemuksen kautta.

Anu: Kyllä. Mun mielestä oli ihanaa, kun mulla oli aikoinaan semmoinen opiskelukaveri omissa opeopinnoissa, joka oli myös mindfulnessohjaaja. Hän sanoi minun mielestä kauhean hyvin, että se kuormittaa huomattavasti vähemmän, kun olet läsnä kuin se, että et ole läsnä. Tää on jäänyt mulla hirveän vahvasti mieleen. Hetkessä eläminen, että sulla ei ole oikeastaan muuta kuin se hetki siinä. Ja

kun sä olet siinä hetkessä läsnä, niin se on huomattavasti helpompaa kuin se, että päässä pyörii monia muita ajatuksia ja on vähän sinnepäin siinä tilanteessa. Tää on ollut mun mielestä hirveän hyvä ohjenuora itselle. Aina näissä kohtaamistilanteissa ei joka kerta onnistu. Mut tavallaan se on se, mihin pyrkii ja mikä olisi se, mitä kohti haluaa hyvin vahvasti mennä.

Kirsti: Ja tuohan on yksi tapa rakentaa sitä luottamusta suhteessa opiskelijoihin. Ja se luottamus on varmaan myös sellaista, että mikä rakentaa taas sitä turvallista ilmapiiriä ja sitä kautta sitä vallankäyttöä niin, että se on sitä jaettavaa valtaa ja siinä on opiskelijat osallisena mukana.

Eeva: Mun mielestä ollaan siinä asian ytimessä. Mikä sen tärkeämpää kuin olla siinä hetkessä siinä kohtaamisessa läsnä? Ei oikeastaan mikään.

Anu: Kyllä, ja jotenkin tuo vuorovaikutukseen antautuminen, niin siinä myös se että kuuntelee. Kuule ja kuuntele, mitä tulee. Just miettii, miten pelottavalta se voi tuntua lähteä, kun tavallaan et tiedä mitä sieltä tulee. Vuorovaikutustilanne, se on aina vuorovaikutustilanne. Eli miten kohtaa muita ihmisiä noin yleisesti ottaen: kuunteletko sinä sitä toista ihmistä siinä hetkessä vai onko sitten kyse siitä juuri, että sulla on päässä hyvin vahvasti se, että mitä siellä on tarkoitus nyt opettaa ja minkälaisen asioiden äärellä ollaan?

Kirsti: Joo, tuo oli totta. Onkohan Eeva Kilpi kirjoittanut jossain kirjassaan, että vuorovaikutus on vuorotellen vaikuttamista? Tuli mieleen tuosta sun puheenvuorosta, että juuri vuorotellen vaikutetaan.

Anu: Joo, viisaita sanoja on Eeva Kilpi kyllä lausunut. Hyvä. Mietin tässä, että ollaan aika hyvin tätä valtaa nyt tässä käsitelty monesta erilaisesta näkökulmasta. Ainakin itsestäni on herättänyt paljon ajatuksia ja uskon, että herättää varmasti teissäkin, ketkä tätä sitten pääsee kuuntelemaan. Varmasti alkaa siellä aivot raksuttamaan. Oikeastaan tähän loppuun ajattelin kysyä teiltä, että jos pitäisi jotenkin tiivistää tämän keskustelun anti, niin mikä olisi sellainen asia, minkä ehdottomasti haluaisitte, että tästä jäisi mieleen?

Kirsti: No tota mä oon varmaan tässä jo tuonut aikaisemminkin esille, että mun mielestä opettajan työ on erittäin eettinen ammatti, ja kun sä tunnistat omat arvot, omat asenteet oman, tavan olla vuorovaikutuksessa, pyrit dialogissa olemaan samalla puolella oppijan kanssa ja näet oppijan mahdollisuutena, niin mä haluaisin että tällainen ajattelu olisi jokaisen opettajan päässä, kun hän kohtaa näitä omia oppijoita.

Eeva: No mä ajattelen tän keskustelun jälkeen, että on paikallaan varmaan jokaisen opettajan muistuttaa itselleen mieleen, että on niissä oppimistilanteissa melkoinen vallankäyttäjät. Millä tavalla sitä valtaa käyttää? Paljon opiskelijoita pyydetään erilaisia tilanteita reflektoimaan, niin eiköhän meistäkin jokainen voisi aina sen opetustilanteen jälkeen miettiä, että miten meni niinku omasta mielestä.

Anu: Joo, itselläni jää vahvasti mieleen se, tärkeimpinä asioina, että tiedostaa sen vallan. Ja tiedostaa sen oman aseman suhteessa muihin ihmisiin. Tiedostaa sen vallankäytön mukana tulevan vastuun. Äärimmäisen tärkeätä. Ja, jotenkin mä ajattelen vielä niin, että kun sinulla on jokaisessa kohtaamisessa mahdollisuus joko viedä sitä kohtaamistilannetta huonoon tai hyvään suuntaan, niin niillä on hirveän iso merkitys niillä pienillä kohtaamisilla siellä ihan arjessa, siellä opettajan työssä. Mihin käyttää sitä omaa valtaa? Haluanko tuoda hyvää vai haluanko tuoda sitten jotain muuta mikä saattaakin jäädä kaivertamaan sinne vuosikymmeniksi? Mutta kiitos meille kaikille keskustelijoille.

Eeva: Kiitos Anu, Kiitos Kirsti.

Kirsti: Kiitos. Kiitos Anu ja kiitos Eeva.

Anu: Hyvä. Päättämme podcastlähetyksen tähän.